

บทที่ 6

สรุปผล

และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลที่ได้รับ

จากการศึกษาบริบทชุมชนของเทศบาลตำบลหนองตาด ทีมวิจัยได้พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ตำบลหนองตาดเป็นตำบลที่เด่นในเรื่องเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักที่สืบทอดต่อกันมาช้านาน เป็นชุมชนที่ดำรงอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงและมีความช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกันยังคงยึดวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ในขณะเดียวกัน เทศบาลตำบลหนองตาด ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการส่งเสริมอาชีพให้กับประชาชนในตำบล ด้วยการฝึกอบรมการศึกษาดูงาน และการสนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งโดยให้ประชาชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์จึงทำให้เกิดกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ปัจจุบันเทศบาลตำบลหนองตาด ได้ทำการปรับปรุงแหล่งน้ำหนองโสน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิชาการเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์เป็นตัวอย่างเป็นต้นแบบของการทำการเกษตรแบบปลอดภัย

6.2 เป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย

เป้าหมายหลักของโครงการวิจัยในครั้งนี้คือ การวิเคราะห์ปัญหาและดำเนินการแก้ไขโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และทีมพัฒนาจากสถาบันการศึกษา โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1. กลุ่มเกษตรอินทรีย์สำนักสงฆ์หนองโสน หมู่ 1 ตำบลหนองตาด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
2. กลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านโนนสวรรค์ บ้านโนนสวรรค์ หมู่ 9 ตำบลหนองตาด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
3. กลุ่มเกษตรกรบ้านโคกเพชร บ้านโคกเพชร หมู่ 10 ต.หนองตาด อ.เมือง จ.บุรีรัมย์

6.3 ผลที่ได้รับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันด้านผักปลอดสารพิษในเทศบาลตำบลหนองตาด

กิจกรรมนี้ เป็นการสำรวจสถานการณ์ในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรปลอดสารพิษในเขตพื้นที่เทศบาลหนองตาด ซึ่งกิจกรรมนี้ เป็นการศึกษานวโน้มของการปลูกผักปลอดสารพิษเพื่อนำข้อมูลสารสนเทศที่สามารถนำไปสร้างแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับพื้นที่เป้าหมาย ทำให้มองเห็นภาพรวมของการทำเกษตรปลอดสารพิษในเขตเทศบาล จากการศึกษาพบว่า มีกลุ่มผักปลอดสารพิษในเขตพื้นที่เป็นรูปธรรม มี 4 กลุ่ม ได้แก่

สำนักสงฆ์หนองโสน หมู่ 1 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ เป็นหนึ่งวิสาหกิจชุมชนด้านเกษตรอินทรีย์ต้นแบบในตำบลหนองตาด เกิดจากการรวมกลุ่มอาชีพของชุมชนที่ทำอาชีพเกษตรกรรมโดยพื้นฐาน โดยอาศัยแหล่งน้ำหนองโสนแห่งนี้ ทำการเกษตรหลังฤดูเก็บเกี่ยวจนเป็นที่มาของกลุ่มโครงการต้นแบบเกษตรอินทรีย์ของเทศบาลใน ปัจจุบัน เกษตรกรในกลุ่มสำนักสงฆ์หนองโสน สมาชิกทั้งหมด 7 ครัวเรือน ซึ่งมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

บ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 9 ตำบลหนองตาด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งในเขตเทศบาลตำบลหนองตาด ที่มีกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษรายย่อย มีจำนวนสมาชิก 5 ครัวเรือน เกิดจากการที่ชาวบ้าน ได้ปลูกผักเพื่อไว้กินเอง ที่เหลือจำหน่ายบ้าง โดยไม่พึ่งพาปุ๋ยเคมี

บ้านโคกเพชร ตำบลหนองตาด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ ซึ่งเกษตรกรเกือบทั้งหมู่บ้านรวม 100 หลังคาเรือนพลิกวิกฤตช่วงที่ภาครัฐประกาศงดทำนาปรังเนื่องจากมีฝนตกน้อยเกรงจะเกิดปัญหาภัยแล้งขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค ได้หันมาปลูกพืชผักสวนครัว เช่น ผักชี ต้นหอม มะเขือ พริกทอง และพืชผักอื่นๆ ที่ใช้น้ำน้อย และปลอดสารพิษ ตามทุ่งนาและพื้นที่รอบอ่างเก็บน้ำในหมู่บ้าน โดยใช้มูลสัตว์ที่หาได้จากท้องถิ่น เช่น มูลไก่ มูลสุกร หรือมูลวัวควายใส่เป็นปุ๋ยแทนสารเคมี นำไปวางขายตามตลาดนัด และตลาดถนนคนเดิน

บ้านสำโรง หมู่ 3 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ เป็นกลุ่มเกษตรกรครบวงจร มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 9 ครัวเรือน ทำเกษตรอินทรีย์ โดยใช้วิธีการทำเกษตรแบบดั้งเดิมที่ไม่พึ่งสารเคมี

นอกจากนี้แล้ว ยังมีกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทำเกษตรปลอดสารพิษ คือ กลุ่มที่ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เพราะว่าการปลูกผักปลอดสารพิษได้ก็จะต้องได้ปุ๋ยที่ไม่ใช่ปุ๋ยเคมี ที่จะถูกนำมาใช้เป็นสิ่งล่อเลี้ยงให้กับผักปลอดสารพิษ ได้แก่

- 1) กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์บ้านสำโรง หมู่ 3 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ซึ่งมีสมาชิกทั้งสิ้น จำนวน 14 ครัวเรือน ผลิตปุ๋ยอินทรีย์
- 2) กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ บ้านโคกदान หมู่ 18 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ซึ่งมีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 10 ครัวเรือน ผลิตปุ๋ยอินทรีย์
- 3) กลุ่มเกษตรผสมผสานบ้านโนนสูง หมู่ 16 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ จำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 14 ครัวเรือน ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ผง ผักกินใบ และ ข้าวอินทรีย์
- 4) กลุ่มทำนาเกษตรอินทรีย์บ้านโนนสมบูรณ์ หมู่ 11 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ จำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 8 ครัวเรือน ผลิตข้าวอินทรีย์
- 5) กลุ่มการเกษตรครบวงจรบ้านสำโรง หมู่ 3 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 9 ครัวเรือน ทำเกษตรอินทรีย์
- 5) วิสาหกิจชุมชนปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ บ้านโคกदान หมู่ 18 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด และ ปุ๋ยอินทรีย์น้ำ
- 6) วิสาหกิจชุมชนปลั๊กทอ้ง หมู่ 6 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ผลิตปุ๋ยชีวภาพ
- 7) วิสาหกิจชุมชนสตรีสำโรงรุ่งเรือง หมู่ 21 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ผลิต ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดคุณภาพสูง
- 8) วิสาหกิจชุมชนปุ๋ยอินทรีย์บ้านสำโรง หมู่ 3 ต.หนองตาด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการสร้างคุณค่าและเพิ่มคุณค่าทางอาหารด้านผักปลอดสารพิษ

ทีมวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โดยความร่วมมือของเทศบาลตำบลหนองตาด หลังจากที่ได้ทำการศึกษาบริบทชุมชนและสถานการณ์ปัจจุบันในเขตพื้นที่ จึงได้ประชุมกันเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาในปัจจุบันและกำหนดแนวทางการดำเนินการวิจัยโดยให้ประชาชนเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย จากการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนเบื้องต้นพบว่า กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษรายย่อย มีจำนวนน้อยและไม่สามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพที่มั่นคงได้ ไม่เข้าใจการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทำเกษตรอินทรีย์ ไม่สามารถหาตลาดการจำหน่ายสินค้าเกษตรของตนเองได้ และ ไม่รู้จักวิธีเพิ่มมูลค่าของสินค้าผักปลอดสารพิษได้ เพราะยังไม่ได้รับการรับรองคุณภาพจากหน่วยงานใด ๆ ทีมวิจัยและทีมผู้ช่วยวิจัย จึงได้จัดกิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรมหลัก ภายใต้โครงการวิจัย ที่ชื่อว่า

การสร้างมูลค่าและเพิ่มมูลค่าทางอาหารผักปลอดสารพิษโดยการจัดการตนเองของเทศบาลตำบลหนองตาด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่

1. กิจกรรมการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การปลูกผักเกษตรอินทรีย์ โดยภูมิปัญญาชาวบ้าน
2. กิจกรรมแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ
3. กิจกรรมการสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพผักปลอดสารพิษ
4. กิจกรรมการรับรองมาตรฐานด้วยระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม

จากการดำเนินงานในกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรมมีผลการดำเนินการดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ และ เกษตรอินทรีย์โดยภูมิปัญญาชาวบ้าน

กิจกรรมนี้เป็นการประชุมกลุ่มย่อยให้ความรู้แก่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้รู้กระบวนการการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ กระบวนการทำน้ำหมักชีวภาพ และกระบวนการปลูกผักปลอดสารพิษ โดยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นฐานวิทยากรเป็นปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

การทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากมูลสัตว์

เทคนิคนี้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านของเกษตรกรผู้ชำนาญ ที่แนะนำว่า ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนสามารถนำภูมิปัญญาที่สืบทอดมาพัฒนาเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพ สร้างรายได้ สู่ชุมชนและวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ใช้วัตถุประสงค์ในชุมชนประโยชน์ที่เอื้อต่อสมาชิกและชาวบ้าน คือแรงงานที่ใช้ในการผลิตทั้ง หมอดเป็นคนในชุมชนโดยทำในรูปของกลุ่ม กระบวนการทำปุ๋ยหมักมีขั้นตอนการทำดังนี้

ปุ๋ยหมักจากปุ๋ยคอก ต้องการวัสดุ และส่วนผสม ดังนี้

1. ปุ๋ยคอก 1 ส่วน ประมาณ 10 ปีป
2. แกลบเผา/แกลบดำ 1 ส่วน
3. รำละเอียด 1 ส่วน
4. เชื้อ EM 20 ซีซี
5. กากน้ำตาล 100 ซีซี

6. น้ำ 10 ลิตร

วิธีทำ มีดังนี้

1. ผสมปุ๋ยคอก แกลบดำ และวัสดุทุกอย่างให้เข้ากัน
2. นำไปกองบนพื้นซีเมนต์ แล้วใช้ผ้าคลุมหรือหากทำปริมาณน้อย ให้บรรจุใส่ถังหรือถุง

กระสอบ

3. หมักทิ้งไว้ 30 วัน ก่อนนำไปใส่ต้นไม้หรือแปลงผัก

ปุ๋ยหมักฟางข้าว ต้องการ วัสดุ และส่วนผสม ดังนี้

1. ฟางแห้งสับละเอียด 1 ส่วน ประมาณ 10 กก.
2. แกลบดิบ/แกลบเผา 1 ส่วน
3. ปุ๋ยยูเรีย 200 กรัม
4. กากน้ำตาล 100 ซีซี
5. เชื้อ EM 20 ซีซี
6. น้ำ 10 ลิตร

วิธีทำมีดังนี้

1. คลุกผสมฟาง และแกลบให้เข้ากัน หากมีจำนวนมากให้แยกคลุก แล้วค่อยมารวมกัน เป็นกองเดียวอีกครั้ง
2. ผสมเชื้อ EM และกากน้ำตาลร่วมกับน้ำ หลังจากนั้น ใช้เทราด และคลุกให้เข้ากันกับ วัสดุอื่นๆ
3. นำไปหมักในถัง ถุงกระสอบ หรือ บ่อซีเมนต์ นาน 1-2 เดือน ก็สามารถนำไปใช้ได้

การทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากเศษอาหาร

เทคนิคนี้เป็นอีกวิธีการหนึ่งในด้านภูมิปัญญาชาวบ้านของเกษตรกรรายหนึ่งที่แนะนำวิธีการทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหารว่า หากมีเฉพาะเศษอาหารที่เป็นพืชผักจะไม่มีปัญหา เพราะเวลาเน่าจะมีกลิ่นเหม็นไม่รุนแรงเราสามารถนำไปคลุกกับปุ๋ยคอกในรางทำปุ๋ยหมักได้เลย แต่หากมีเนื้อสัตว์จะมีกลิ่นเหม็นรุนแรงสำหรับบางครัวเรือนที่มีข้อจำกัดปริมาณเศษอาหารที่เกิดขึ้นน้อย หากต้องการทำปุ๋ยหมักจำเป็นต้องทำรางหมักหรือหลุมหมัก แต่หากจะหมักในถังจะมีข้อจำกัดที่เต็มเร็วการทำรางหมัก

ควรหาพื้นที่ว่างบริเวณหลังบ้าน ขนาดพื้นที่ประมาณ 1 เมตร x 1 เมตร ลึกประมาณ 20-40 เซนติเมตรหรืออาจน้อยกว่า หรืออาจมากกว่าตามความต้องการ แต่ควรให้รองรับเศษอาหารให้ได้ ประมาณ 1 เดือน และควรทำ 2 ชุด พร้อมฉาบด้านข้างด้วยปูนซีเมนต์ แต่หากไม่มีปัญหาเรื่องน้ำฝน หรือน้ำไหลเข้า ก็อาจชุดเป็นบ่อดินก็เพียงพอ ทั้งนี้ ควรทำร่องด้านข้างเพื่อป้องกันน้ำไหลเข้า และควรเตรียมผ้าใบคลุมเมื่อฝนตก

ส่วนผสมมีดังนี้

1. ปุ๋ยคอก 1 ใน 4 ส่วนของรางหมัก
2. แกลบดำ 2 ถัง หรือไม้ไผ่ก็ได้
3. น้ำผสมหัวเชื้อเชื้อ EM 1 ลิตร
4. กากน้ำตาล 1 ลิตร

วิธีทำมีดังนี้

1. หลังจากเตรียมรางหมักแล้ว ให้เทพุ๋ยคอก และแกลบดำลงในรางไว้
 2. เมื่อมีเศษอาหารให้นำมาใส่ในราง พร้อมใช้จอบคลุกผสมกับปุ๋ยคอก
 3. รดด้วยน้ำหัวเชื้อชีวภาพ และกากน้ำตาลบริเวณที่ใส่เศษอาหารเล็กน้อย
 4. หากมีเศษอาหารเกิดขึ้นอีก ก็นำมาคลุก และใส่น้ำหัวเชื้อ ตามด้วยกากน้ำตาล
- เรื่อยๆ จนเต็มบ่อหากเต็มบ่อแล้วให้นำผ้าคลุมมาปิดไว้ และทิ้งไว้ประมาณ 1 เดือน ก่อนตักออกนำไปใช้ประโยชน์ ระหว่างที่หมักทิ้งให้นำเศษอาหารที่เกิดในแต่ละวันมาหมักในอีกบ่อ ซึ่งจะเวียนกันพอดีในรอบเดือน ทั้งนี้ บางครัวเรือนอาจไม่สะดวกในการหาซื้อหัวเชื้อหรือกากน้ำตาล ดังนั้น จึงไม่ต้องใช้ก็ได้ แต่จำเป็นต้องมีปุ๋ยคอก หรือใช้ปุ๋ยอื่น เช่น ปุ๋ยมูลไก่

การทำน้ำหมักชีวภาพ

เทคนิคนี้เป็นอีกหนึ่งวิธีการทำน้ำหมักชีวภาพของเกษตรกรปราชญ์ชาวบ้านรายหนึ่ง ที่แนะนำว่า น้ำหมักชีวภาพเกิดจากการย่อยสลายสารอินทรีย์ด้วยจุลินทรีย์ โดยการใช้กากน้ำตาล และ

น้ำตาลจากสารอินทรีย์เป็นแหล่งให้พลังงานซึ่งเมื่อผ่านกระบวนการแล้วจะได้สารละลายเข้มข้นสีน้ำตาล ประกอบไปด้วยจุลินทรีย์และสารอินทรีย์หลายชนิด ที่มีประโยชน์ในด้านต่าง ๆ มากมายเช่น ด้านการเกษตร ใช้ในการปรับสภาพความเป็นกรด-ด่างของดินปรับโครงสร้างของดิน ทำให้ดินร่วนซุย เป็นฮอร์โมนกระตุ้นการเจริญเติบโตของพืช หรือใช้ในด้านปุ๋ยสัตว์ลดกลิ่นเหม็นของมูลสัตว์ ป้องกันแมลงวัน ลดจำนวนจุลินทรีย์ก่อโรคและเชื้อโรคได้ โดยขั้นตอนการทำมีดังนี้

ส่วนผสมที่สำคัญ คือ เศษพืช ผัก ผลไม้สุก หรือสัตว์ โดยสับเป็นชิ้นเล็ก 3 ส่วน , กากน้ำตาล 1 ส่วน น้ำเปล่า 10 ส่วน นำส่วนผสมทั้งหมดมาคลุกเคล้ากัน แล้วบรรจุลงในถังหมักพลาสติก หรือขวดปิดฝา เก็บไว้ในที่ร่ม นานประมาณ 3 เดือนแล้วจึงสามารถนำไปใส่เป็นปุ๋ยให้พืชผักผลไม้ได้ โดยวิธีการ ดังนี้

1. ใช้น้ำหมักชีวภาพ อัตราส่วน 10 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร เพื่อบำรุงใบพืชผักผลไม้
2. ใช้น้ำหมักชีวภาพอัตราส่วน 15 - 20 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร เพื่อปรับปรุงบำรุงดินให้

ดินร่วนซุย

3. ใช้น้ำหมักชีวภาพ อัตราส่วน 1 ส่วน น้ำ 1 ส่วน เพื่อกำจัดวัชพืช

ข้อพึงระวัง

1. การนำไปใช้ในด้านต่างๆ ควรศึกษาก่อนการนำไปใช้ อัตราส่วนต่างที่ให้มีความแตกต่างกัน จึงควรศึกษาให้ดี จึงจะเกิดประโยชน์
2. ควรเลือกใช้เศษพืชผัก ผลไม้ หรือเศษอาหารที่ยังไม่บูดเน่า
3. ในระหว่างการหมัก ห้ามเปิดฝาภาชนะจนแน่นสนิทเกินไป เพราะอาจทำให้เกิดการระเบิดเนื่องจากระหว่างการหมักจะเกิดก๊าซต่าง ๆ ขึ้น
4. ไม่ควรใช้พืชจำพวกเปลือกส้ม ในการทำน้ำหมัก เพราะมีน้ำมันที่ติดทำให้จุลินทรีย์ย่อยสลายยาก

การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ

เทคนิคนี้เป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรผู้ชำนาญรายหนึ่งที่ได้แนะนำวิธีการปลูกผักปลอดสารพิษไว้ โดยมีกระบวนการปลูกดังนี้

สิ่งที่จะต้องใช้ในการเพาะปลูกที่สำคัญได้แก่อุปกรณ์ ได้แก่ 1.จอบ 2.เสียม 3.คราด 4.ปุ๋ยและสารอินทรีย์ชีวภาพ 5. แสลง

ขั้นตอนการเตรียมการ มีดังนี้

1. ส่วนความยาวของแปลงผักควรเป็นตามลักษณะของพื้นที่หรืออาจแบ่งเป็นแปลงย่อย ๆ ตามความเหมาะสมความยาวของแปลงนั้นควรอยู่ในแนวทิศเหนือ-ใต้ ทั้งนี้เพื่อให้ผักได้รับแสงแดดทั่วทั้งแปลง

2. เตรียมเมล็ดพันธุ์ผัก ก่อนนำเมล็ดพันธุ์ผักไปปลูกควรทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ก่อน โดยการคัดแยกเมล็ดพันธุ์แล้วแช่น้ำอุ่นประมาณ 15-30 นาที เพื่อลดปริมาณเชื้อโรคที่ติดตามกับเมล็ดพันธุ์และยังกระตุ้นการงอกของเมล็ดด้วย

3. การปลูกและการดูแล ระยะปลูกเท่าใดนั้นจะขึ้นอยู่กับชนิดของพืชผัก แต่ควรปลูกให้มีระยะห่างพอสมควรอย่าแน่นจนเกินไปเพื่อให้มีการระบายอากาศที่ดี

4. การให้ธาตุอาหารเสริมแก่พืชผัก เพื่อเป็นการสร้างความต้านทานโรค เกษตรกรควรหมั่นตรวจแปลงผักอยู่เสมอเพื่อป้องกันการระบาดของโรคและแมลงหากพบว่ามี การระบาดของโรคและแมลงในระดับที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่พืชผักนั้น ควรรีบดำเนินการกำจัดโรคและแมลงที่พบทันที ใ้เวลาว่างจากการอาชีพหลักปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนก่อน และกินผักปลอดสารพิษ การเตรียมดินสำหรับ การปลูกผัก สามารถทำได้เองโดยมีส่วนผสม ดังนี้ 1.ดินร่วน 1 ส่วน 2. ทราย 1 ส่วน 3.ปุ๋ยหมัก หรือปุ๋ยคอก 1 ส่วน 4.ขี้เถ้าแกลบ, ขุยมะพร้าว 1 ส่วน

นำทั้ง 4 ส่วน ผสมคลุกเคล้าให้เข้ากันให้ดี ก่อนนำลงปลูก ถ้าส่วนผสมดังกล่าวไม่สามารถหาได้ อาจใช้ปุ๋ยคอกผสมใบพืชผุใบไม้ผุ ผสมกับดินก็ได้ และหากไม่สะดวกที่จะผสมดินใช้เอง สามารถหาซื้อดินผสมเสร็จ ที่มีขายอยู่ทั่วไปมาใช้ก็ได้แต่ควรดูส่วนผสมของดินให้ดี ถ้าหากมีส่วนผสมของใบก้ามปู หรือเปลือกถั่วจะเหมาะสมกว่าดิน ที่มีส่วนผสมของแกลบหรือกาบมะพร้าว

วิธีหว่านหรือหยอดเมล็ด โดยหว่านเมล็ดลงให้กระถางโดยกะระยะห่างของเมล็ด หรือหลุมที่หยอดให้เหมาะสมกับชนิดของผัก ผักที่นิยมปลูก โดยใช้เมล็ดได้แก่ ผักชี, ผักบุ้งจีน, ตั้งโอ๋, ขึ้นฉ่าย เป็นต้น

วิธีเพาะต้นกล้าผักก่อนปลูก นำต้นกล้าผักที่เพาะเมล็ดได้ระยะเวลาที่พอเหมาะ โดยสังเกตจากลักษณะของลำต้น และระบบรากฝอย ถ้าสมบูรณ์ก็สามารถย้ายต้นกล้าผักลงปลูกได้เลย ผักที่นิยมปลูกวิธีนี้ได้แก่ ผักคะน้า, ผักกาดขาว, ผักกาดเขียว, ผักกาดหอม, กะหล่ำปลี, กะเพรา, โหระพา เป็นต้น

กิจกรรมที่ 2 แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพผู้ปลูกกล้วยปลอดสารพิษ

กิจกรรมนี้ มีผลการดำเนินการดังนี้ เกิดการวางแผนทางให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพผู้ปลูกกล้วยปลอดสารพิษ โดยใช้กระบวนการ 3 ขั้นตอนของการตั้งกลุ่มอาชีพ ด้วยเหตุผลเชิงวิชาการ ดังนี้

1. ด้านการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ

ทีมผู้วิจัยได้ให้แนวทางในการปฏิบัติสำหรับเกษตรกรรายย่อย ดังนี้

- 1) กลุ่มใช้มติที่ประชุมในการคัดเลือกผู้นำกลุ่ม
- 2) สมาชิกในกลุ่มให้ความนับถือเลือกมาเป็นผู้นำ ส่วนมากการสรรหาผู้นำประชาชนในหมู่บ้านจะคัดเลือกเอง ผู้นำเกิดจากที่สมาชิกในกลุ่มเกิดความไว้วางใจ
- 3) กลุ่มมีการคัดเลือกผู้นำจากผลงานที่ผ่านมาและมีภาวะความเป็นผู้นำใช้มติประชุมในการคัดเลือก สมาชิกกลุ่มประชุมกัน การพูดคุยและปรึกษาหารือกันในกลุ่ม รับฟังความคิดเห็นของสมาชิก ความสมัครใจของสมาชิกกลุ่ม
- 4) การมอบหมายงานหน้าที่รับผิดชอบให้สมาชิกกลุ่ม สัมพันธภาพของบุคคลหรือสมาชิกกลุ่มคือความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกกลุ่มการถือปฏิบัติร่วมกัน
- 5) การปฏิบัติไปในทางเดียวกัน กฎระเบียบกลุ่มไม่ได้กำหนดเรื่องเพศของสมาชิก เปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิเป็นสมาชิก ประชาชนสามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกได้ทุกเพศทุกวัย มีสิทธิในการเข้าร่วมกลุ่มเท่าเทียมกัน มีการร่วมมือร่วมใจกันดำเนินงานกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์
- 6) สมาชิกอาศัยซึ่งกันและกัน ทำงานร่วมกันไปในทิศทางเดียวกัน ร่วมมือกันปฏิบัติงานกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ การจัดสรรผลประโยชน์อย่างเที่ยงธรรมและเสมอภาค ตามการถือหุ่นแบบเป็นธรรมและตามเงื่อนไขหลักเกณฑ์ระเบียบกลุ่ม
- 7) การแบ่งปันผลประโยชน์กลุ่มและแบ่งปันผลกำไรขึ้นอยู่กับผลประกอบการของกลุ่ม พิจารณาจากผลกำไรของการดำเนินงานของกลุ่มเป็นหลัก แบ่งปันผลกำไรตามการถือหุ่นของสมาชิก

2. ด้านการเคลื่อนไหวของกลุ่มอาชีพ

ทีมผู้วิจัยได้ให้แนวทางปฏิบัติสำหรับเกษตรกรรายย่อย ดังนี้

- 1) กลุ่มส่วนมากให้เน้นการมีส่วนร่วมช่วยเหลือกิจกรรมกลุ่มของเพื่อนสมาชิก
- 2) จัดให้กลุ่มได้พบปะสังสรรค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่ม การพูดคุยแบบง่ายๆ แลกเปลี่ยนความเห็นกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิก สมาชิกกลุ่มถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน

3) ผู้นำจะนำความรู้มาเผยแพร่ให้สมาชิกทราบ จากการเข้าฝึกอบรมจากหน่วยงานของรัฐ รับฟังจากข้อเสนอแนะจากสมาชิก รับฟังจากความคิดเห็นของสมาชิกและแนวทางการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

4) ผู้นำส่งสมาชิกเข้าอบรมตามที่หน่วยงานของรัฐจัดขึ้น

5) จัดทำระเบียบกลุ่มและเงื่อนไขต่าง ๆ ตามความต้องการของสมาชิกกลุ่ม

6) กำหนดระเบียบกลุ่มสร้างแนวทางการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรมให้กับสมาชิก

7) มีการคัดลอกระเบียบจากหน่วยงานที่รับผิดชอบและนำมาปรับปรุงให้เข้ากับการปฏิบัติงานของกลุ่ม

8) กลุ่มจะต้องปฏิบัติไปในทางเดียวกัน สมาชิกต้องพูดคุยกัน ถือปฏิบัติร่วมกัน การสร้างสัมพันธภาพของกลุ่มต่าง ๆ ให้เกิดความรักสามัคคีของสมาชิก

9) มีการช่วยเหลืองานของสมาชิกกลุ่ม ช่วยเหลือในด้านการลงทุน ด้านแรงงานของสมาชิกกลุ่ม และช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามประเพณีต่าง ๆ เช่น งานบวช งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดความรัก ความสามัคคีในกลุ่ม ส่วนมากเกิดจากแรงขับเคลื่อนของผู้นำเป็นหลักในการเคลื่อนไ้ว

10) มีการส่งเสริมจากหน่วยงานนอกมีจัดอบรมให้ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ

11) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มและส่งเสริมแหล่งเงินทุน หาช่องทางการจัดจำหน่าย

12) การศึกษาจากกลุ่มอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จนำมาเป็นแนวทางการปฏิบัติงานของกลุ่ม

13) ผู้นำกลุ่มจะนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาแจ้งให้สมาชิกทราบ

14) กลุ่มจะยึดระเบียบของกลุ่มเป็นหลักในการทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ จะขึ้นอยู่กับผลกำไรของแต่ละกลุ่มจะแบ่งผลประโยชน์ให้กับสมาชิกปีละครั้ง ผลประโยชน์จะกำหนดอยู่ในระเบียบของกลุ่ม มีหลักเกณฑ์อย่างชัดเจน

15) สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีสิทธิที่จะได้รับตามกฎระเบียบของกลุ่ม มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เปิดโอกาสให้สมาชิกได้รับรู้ทุกเรื่อง ร่วมคิด ร่วมรับผลประโยชน์ เสนอความต้องการของตนเองที่ดีต่อการพัฒนา

16) กลุ่มสามารถแสดงออกความคิดเห็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านการเจริญเติบโตของกลุ่มอาชีพ

ทีมผู้วิจัยได้วางแนวทางในการปฏิบัติสำหรับเกษตรกรรายย่อย ดังนี้

- 1) กลุ่มเล็กมีรวมกลุ่มกันในหมู่บ้านทำกิจกรรมเฉพาะกลุ่ม ประกอบกิจกรรมของกลุ่มขึ้น ปลูกผักที่กลุ่มตนเองถนัด
- 2) การรวมกลุ่มเป็นการทำให้กลุ่มเล็ก ๆ มาสนธิเป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มต่าง ๆ ในตำบล
- 3) กลุ่มมีความหลากหลายในด้านการปลูกผักปลอดสารพิษที่แตกต่างกัน ทำกิจการที่แตกต่างกันออกไป
- 4) เรื่องของผลประโยชน์ มีวัตถุประสงค์ของกลุ่มและแนวคิดของผู้นำที่แตกต่างกัน และความแตกต่างของกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม
- 5) ผู้นำกลุ่มช่วยกันหาวิธีการต่าง ๆ ในพัฒนาชุมชนอาชีพในระดับตำบล
- 6) ผู้นำจะต้องเปิดวิสัยทัศน์ เรียนรู้สิ่งใหม่ พัฒนาศักยภาพของตนเองพัฒนาความรู้ มุมมองใหม่ๆ
- 7) ผู้นำกลุ่มจะต้องดำเนินกิจกรรมต่างเพื่อให้มีกำไรจากการทำกิจกรรม แบ่งผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่มที่เป็นธรรม ยึดหลักระเบียบในการกำหนดผลประโยชน์
- 8) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดการดำเนินงาน มีแนวทางที่ชัดเจน ในช่วยเหลือกัน เรื่องต่าง ๆ เช่น เมล็ดพันธุ์พืช เงินทุนหมุนเวียน แรงงาน รวมไปถึงงานบุญ
- 9) กลุ่มมีการพึ่งพาวัตถุดิบของกลุ่มภายในตำบล มีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เกิดเป็นการพึ่งพาอาศัยหรือเกื้อกูล
- 10) ส่วนใหญ่มีการแลกเปลี่ยนความรู้และแนวทางในการทำงานกันมีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันด้วย เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนความรู้วิชาการเทคนิคใหม่ๆ หรือวิธีการลดต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร
- 11) ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการสอบถามกัน หรือนำตัวอย่างของอีกกลุ่มที่ประสบความสำเร็จมาปฏิบัติตาม
- 12) กลุ่มมีการส่งเสริมให้กลุ่มเกิดการร่วมกลุ่มทุน ร่วมวิชาการ ร่วมจัดการ ร่วมกำลัง ร่วมกำลังวัสดุ
- 13) กลุ่มร่วมใจกันทำงานของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม
- 14) กลุ่มต่างๆ จะผลิตสินค้าต่างๆ จากวัตถุดิบในตำบล

15) ผู้นำกลุ่มระดมความคิด หาวิธีที่จะช่วยการลดต้นทุนการผลิตสินค้าของกลุ่มร่วมกันทำกิจกรรมอย่างเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ปลุกผักชนิดเดียวกัน ร่วมกันรับผลประโยชน์ ร่วมผลิตสินค้าเดียวกันจำนวนมากๆ

16) กลุ่มอาชีพมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายและการต่อรองเพิ่มมากขึ้นและปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันก็จะทำให้เกิดอำนาจต่อรองที่เพิ่มมากขึ้น

กิจกรรมที่ 3 การสร้างเครือข่ายการตลาดสำหรับกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ

กิจกรรมนี้เป็นการประชุมกลุ่มของไตรภาคี เช่น โรงเรียน โรงแรม โรงพยาบาล และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ทีมวิจัย เพื่อระดมสมองในการสร้างเครือข่ายการผลิต จำหน่ายและบริโภคผักปลอดสารพิษ โดยมีผลการดำเนินการ ดังนี้การสร้างเครือข่ายด้านการตลาด โดยทีมผู้วิจัยและทีมผู้ช่วยวิจัย ได้จัดประชุมกลุ่มย่อยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและได้ระดมสมองแล้วกำหนดแนวทางการสร้างเครือข่ายการตลาดให้กับกลุ่มผักปลอดสารพิษ เทศบาลหนองตาด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้ กลุ่มอาชีพควรมีร่วมมือกับเครือข่ายด้านการตลาดในการจำหน่ายผักปลอดภัยจากสารพิษภายในจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

1. ห้างสรรพสินค้าแมคโคร สาขาบุรีรัมย์ ที่มีความต้องการผลผลิตผักปลอดสารพิษทุกวันโดยคิดค่าระวางในห้าง
2. ห้างสรรพสินค้าโรบินสัน สาขาบุรีรัมย์ ที่มีความต้องการผลผลิตผักปลอดสารพิษทุกวันโดยคิดค่าระวางในห้าง
3. ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี สาขาบุรีรัมย์ ที่มีความต้องการผลผลิตผักปลอดสารพิษทุกวันโดยคิดค่าระวางในห้าง
4. กลุ่มตลาดนัดสีเขียว จังหวัดบุรีรัมย์ โดยสมาชิกกลุ่มสามารถนำผลผลิตได้ไปร่วมจำหน่ายทุกเย็นวันเสาร์อาทิตย์ได้
5. คณะกรรมการจัดงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น งานวันเกษตรภาคอีสาน โดยที่สมาชิกกลุ่มสามารถนำผลผลิตผักปลอดภัยไปร่วมจำหน่ายได้
6. โรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยมีการประสานความร่วมมือกับกลุ่มแม่บ้านที่รับจัดทำอาหารกลางวันให้กับเด็กนักเรียนเป็นการเฉพาะเพื่อหาตลาดถาวร

7. โรงแรม ในเขตพื้นที่ ที่มีการจัดบริหารอาหารเข้าให้กับผู้ที่เข้ามาพัก โดยร่วมมือกับแผนกอาหารของโรงแรมนั้น ๆ

8. โรงพยาบาลของรัฐและโรงพยาบาลเอกชนในเขตพื้นที่ โดยร่วมมือกับแผนกจัดหาอาหารให้ผู้ป่วย

9. สำนักงานเกษตรจังหวัด ให้ความช่วยเหลือในการจัดหาตลาดการส่งออกผลผลิตของกลุ่มอาชีพ

กิจกรรมที่ 4 ระบบชุมชนรับรอง PGS การรับรองแบบมีส่วนร่วม

กิจกรรมนี้ เป็นการจัดอบรมให้แก่กลุ่มเกษตรกร เกี่ยวกับการสร้างระบบรับรองโดยชุมชน ในเรื่องคุณภาพของเกษตรอินทรีย์ โดยมีผลการดำเนินการ ดังนี้ ผู้วิจัยและทีมวิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ระบบการรับรองที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง โดยไม่ยุ่งยาก และเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น โดยมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการรับรองมาตรฐาน เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าทางการเกษตรโดยวางแนวทางให้กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ เทศบาลตำบลหนองตาด ดังนี้

1. คุณลักษณะกลุ่มเกษตรกรเพื่อการรับรองแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1) การรวมกลุ่มผู้ผลิตที่ลักษณะการเกษตรที่คล้ายกัน หรืออยู่ในละแวกเดียวกัน 5 รายขึ้นไป

2) พื้นที่การผลิตมีความเหมาะสมกับระบบเกษตรอินทรีย์

3) ผู้ผลิตทุกรายมีหัวใจมุ่งมั่นสู่เกษตรอินทรีย์

4) มีความสมัครใจ และต้องการการรับรองแบบมีส่วนร่วม

5) กลุ่มมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการพัฒนา เช่นการจัดการด้านการผลิตและการตลาด

6) มีภาคีเครือข่ายเป็นที่เลื่อมใส สนับสนุน

2. ลักษณะของเครือข่ายระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1) กลุ่มผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์

2) กลุ่มผู้บริโภคผักปลอดสารพิษ

3) ผู้ประกอบการค้าด้านพืชการเกษตร

4) องค์กรหน่วยงาน นักวิชาการ

3. ขั้นตอนพัฒนากลุ่มเกษตรกรเพื่อการรับรองแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

- 1) รวมกลุ่มเกษตรกรที่มีความประสงค์ องค์กรพี่เลี้ยง และ ผู้บริโภค/ผู้ประกอบการ
- 2) องค์กรจัดระบบ (มูลนิธิเกษตรกรอินทรีย์ไทย) ฝึกอบรมกระบวนการ PGS และ ฝึกอบรม ผู้ตรวจฟาร์มเพื่อน
- 3) ผู้ผ่านการอบรมจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ พี จี เอส เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ ตามมาตรฐาน จัดทำโครงสร้างกลุ่ม PGS
- 4) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ “หลักสูตร ผู้ประสานงานกลุ่ม” ให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐ และผู้นำกลุ่มเกษตรกร
- 5) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ “หลักสูตร ผู้ตรวจประเมินฟาร์มเพื่อน” ให้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ และเกษตรกร

4. ขั้นตอนการพัฒนา กลุ่ม พี จี เอส ประกอบด้วย

- 1) วิเคราะห์สถานการณ์กลุ่ม
- 2) สร้างความรู้ความเข้าใจในมาตรฐาน
- 3) ให้ความรู้ พี จี เอส คืออะไร ทำได้อย่างไร
- 4) เกษตรกรทำสัญญาการปฏิบัติตามข้อตกลง
- 5) กลุ่มจัดทำเอกสารที่จำเป็น
- 6) รวบรวมฐานข้อมูลสมาชิก
- 7) ร่วมกันตรวจแปลง และตัดสินใจให้การรับรอง
- 8) ผู้ประสานงานกลุ่ม ตรวจสอบเอกสาร
- 9) มูลนิธิขึ้นทะเบียนได้รับการรับรอง

5. กระบวนการกลุ่ม พี จี เอส ประกอบด้วย

- 1) มีความเฉพาะของแต่ละกลุ่ม
- 2) มีการแต่งตั้ง ผู้ประสานงานกลุ่ม
- 3) มีการแต่งตั้งคณะผู้ตรวจเยี่ยมฟาร์ม
- 4) มีการแต่งตั้งคณะผู้ตัดสินใจให้การรับรอง
- 5) มีการกำหนดรอบการตรวจฟาร์ม
- 6) มีการกำหนดการประชุม เช่น ทุกเดือน

6. คณะกรรมการตรวจเยี่ยมเพื่อน

- 1) ผู้ประกอบการ พ่อค้าขายผักปลอดสารพิษ
- 2) ผู้บริโภค ตัวแทนผู้บริโภคผักปลอดสารพิษ
- 3) ผู้สนับสนุน เช่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 4) ที่ปรึกษาเช่นนักวิชาการ
- 5) คณะผู้ตรวจ 3 คนเป็นเกษตรกร

7. การตัดสินใจให้การรับรองประกอบด้วย

- 1) คณะผู้ตรวจ สรุปผลในรูปแบบประเมินฟาร์ม
- 2) ผู้ประสานงานรวบรวมผลของทุกคน มาลงในแบบประเมิน ส่งมอบให้กลุ่ม
- 3) กลุ่มนัดประชุมตัดสินใจให้การรับรอง นำผลเข้าที่ประชุมกลุ่มวิเคราะห์ วิจารณ์ทุก

ฟาร์ม นำผลการตัดสินใจเฉพาะผู้ผ่าน ลงแบบประเมิน

8. การขึ้นทะเบียนผู้ผ่านการรับรองประกอบด้วย

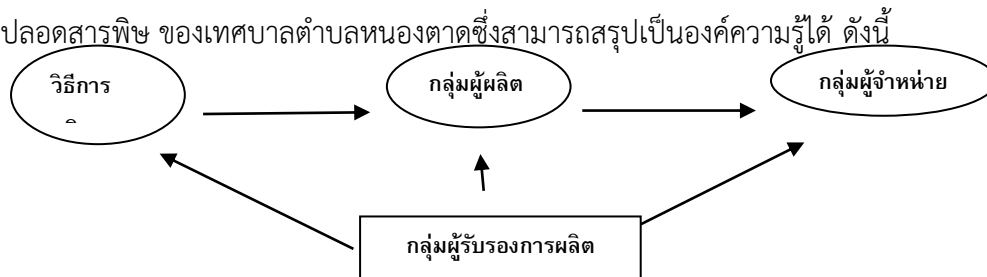
- 1) ผู้ประสานงานกลุ่ม ตรวจสอบเอกสาร และกระบวนการ สรุปผลผู้ผ่านการประเมินตามแบบฟอร์มพร้อมแนบสรุปรายงานผลการตรวจ
- 2) ขอขึ้นทะเบียนกับมูลนิธิ ทางออนไลน์ หรือ ไปรษณีย์
- 3) มูลนิธิตรวจสอบ และออกใบรับรอง

9. การติดตามสัญลักษณ์ประกอบด้วย

- 1) ติดตามผลิตภัณฑ์
- 2) แสดงใบรับรอง
- 3) ทำป้ายโลโก้บนแผง
- 4) ติดป้ายที่ฟาร์ม

วัตถุประสงค์ 3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดสารพิษ

จากการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเจ้าของพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ทีมวิจัยจากสถาบันการศึกษา เกิดเป็นรูปแบบการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางอาหารด้านผักปลอดสารพิษ ของเทศบาลตำบลหนองตาดซึ่งสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

การสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าผักปลอดสารพิษด้านวิธีการผลิตได้แก่ การปลูกผักแบบไม่ต้องพึ่งพาสารเคมี โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านเข้าช่วย เช่น การทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากมูลสัตว์ การทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหาร การทำน้ำหมักชีวภาพ การทำเกษตรอินทรีย์โดยไม่พึ่งยาฆ่าแมลงในการกำจัดวัชพืช โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เข้ามาบูรณาการ การกระทำเช่นนี้ เป็นการสร้างมูลค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับเกษตรกรในการลดต้นทุนการผลิต และ สร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้บริโภคในการเลือกบริโภคผักปลอดสารพิษจากกลุ่มเกษตรกรที่ทำการปลูก

การสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าผักปลอดสารพิษ ด้านการสร้างกลุ่มผู้ผลิต ได้แก่ การรวมกลุ่มกันของ เกษตรกรกลุ่มสำนักสงฆ์หนองโสน ที่มีจุดเด่นเป็นผู้นำคือพระสงฆ์ที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจในการชักชวนฆราวาสญาติโยมมาช่วยกันปลูกผักปลอดสารพิษ โดยใช้พื้นที่ของในวัด และมีการขยายผลไปสู่เกษตรกรรายย่อยในหมู่บ้านอื่นในเขตเทศบาลตำบลหนองตาด ซึ่งได้ยึดสำนักสงฆ์หนองโสนเป็นแบบ มีการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลหนองตาด โดยจัดทำเป็นโครงการพัฒนากลุ่มอาชีพเกษตรอินทรีย์ในเทศบัญญัติประจำปีของเทศบาล

การสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าผักปลอดสารพิษ ด้านการสร้างเครือข่ายผู้จำหน่ายและบริโภคผักปลอดสารพิษ ได้แก่ การสร้างความร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน โรงแรม โรงพยาบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการกระจายผลผลิตของกลุ่มเกษตรกรที่รวมกันแล้ว โดยโรงเรียนจะเป็นแหล่งที่รับผักปลอดสารพิษจาก

กลุ่มเกษตรกรเพื่อจัดทำอาหารให้แก่เด็กนักเรียน โรงแรมแผนกอาหาร จะเป็นหน่วยที่รับผักจากกลุ่มเกษตรกรไปทำอาหารให้แก่ลูกค้าของโรงแรมเอง แผนกอาหารของโรงพยาบาล จะเป็นหน่วยที่รับผักจากกลุ่มเกษตรกรมาจัดทำอาหารให้แก่ผู้ป่วยในโรงพยาบาล นอกจากนี้ ภาคเอกชน เช่น ห้างสรรพสินค้า บิ๊กซี โรบินสัน แมคโคร เป็นต้น ก็จะมีส่วนช่วยในการรับผักจากกลุ่มผู้ผลิตไปวางจำหน่ายในห้าง เปิดโอกาสให้กลุ่มผู้บริโภครู้จักเลือกซื้อตามสะดวก

การสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าผักปลอดภัย ด้านการรับรองโดยกลุ่มผู้บริโภคและผู้จำหน่าย ได้แก่ การรวมกลุ่มของเกษตรกร เพื่อจัดทำระบบชุมชนรับรอง โดยมีกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกผักปลอดภัยด้วยกัน เป็นผู้ตรวจแปลงเกษตรกร มีกลุ่มผู้บริโภค และ ผู้จำหน่ายผักปลอดภัยเข้าร่วมในจำนวนที่ระบุไว้ ทำการตรวจแปลงเกษตรกรและรับรอง ซึ่งการกระทำเช่นนี้ จะเป็นการเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับผู้จำหน่ายและผู้บริโภค เป็นการสร้างมูลค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับผักปลอดภัยได้อีกวิธีหนึ่ง

6.4 ข้อเสนอแนะอื่น

ข้อเสนออื่นๆ สำหรับหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินนโยบายเกษตรอินทรีย์ในอนาคต ซึ่งทีมผู้วิจัยมีข้อเสนอมีทั้งข้อเสนอทั่วไปแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาพรวมและข้อเสนอต่อหน่วยงานภาครัฐในฐานะผู้ขับเคลื่อนการดำเนินการทางนโยบายโดยตรง ดังต่อไปนี้

6.4.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการควบคุมอย่างเข้มงวดในการใช้สารเคมีในการผลิตการเกษตรที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อเกษตรกรพื้นที่ข้างเคียงและผู้บริโภค

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรสร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนจากเกษตรเคมีไปสู่เกษตรอินทรีย์ เช่น การประกันความเสี่ยงด้านราคา การสนับสนุนทุนและปัจจัยการผลิต ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวควรสอดคล้องกับความต้องการและบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกันของแต่ละชุมชนด้วย

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรวางกรอบแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้กว้างและครอบคลุม ทั้งนี้แนวทางการนำดำเนินแผนงานไปปฏิบัติของภาครัฐไม่ต้องเป็นโครงการขนาดใหญ่ แต่ควรเป็นโครงการขนาดเล็กที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ โดยมีการวางแผนให้ชัดเจน ควรจัดทำเป็นแม่แบบการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในชุมชนหนึ่งแล้วขยายต่อไปยังชุมชนอื่น ที่สำคัญต้องมีการ

ประสานงานร่วมกันทุกภาคส่วนในพื้นที่ โดยควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนในระดับท้องถิ่น หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท้องถิ่นใดมีความพร้อมก็สามารถกระจายงบประมาณด้านเกษตรอินทรีย์ไปให้ในพื้นที่ของตน

4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อเกษตรกรอินทรีย์ โดยจัดให้มีการลงทะเบียนเป็นเกษตรกรอินทรีย์ และมีการจัดกระบวนการในการส่งเสริม และมีทุนในการสนับสนุน เช่น เงิน และปัจจัยการผลิตอื่นๆ เพื่อให้เกษตรกรรายใหม่ที่ต้องการปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ได้มีการตั้งตัว นอกจากนี้ ควรสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันให้แก่กลุ่มกองทุนเกษตรกรอินทรีย์เหล่านั้น

5) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรสร้างความชัดเจนและสร้างการยอมรับเกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ให้กับทุกภาคส่วนทั้งภายในประเทศ

6) สถาบันการศึกษาควรมีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆด้านเกษตรอินทรีย์ที่สามารถช่วยเหลือด้านการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกร เช่น ปุ๋ย หรือสารป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชที่ไม่มีสารเคมีเป็นส่วนประกอบ ทั้งนี้ในกระบวนการคิดค้นนวัตกรรมดังกล่าวควรให้เกษตรกรมีส่วนร่วมเป็นผู้คิดค้นและผู้เรียนรู้ไปพร้อมกัน

7) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบตลอดห่วงโซ่อุปทาน ได้แก่ ระบบการผลิต ระบบการตลาด ระบบการบริโภค และระบบมาตรฐาน โดยต้องมีการดำเนินการควบคู่ไปกับการให้ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ หรือด้านเทคนิคการผลิตต่างๆ ได้แก่เกษตรกรทั้งรายเก่าและรายใหม่

8) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรต้องพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ให้มีความชัดเจนครอบคลุมและทันสมัย เช่น จำนวนเกษตรกรและกลุ่มเกษตรอินทรีย์ พื้นที่เพาะปลูก รวมถึงปัญหาความต้องการ และความคิดเห็นต่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรเหล่านั้น

9) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับผลดีผลเสียจากการใช้สารเคมีและสารอินทรีย์ในการเกษตรให้กับชุมชนและบุคคลทั่วไปได้รับรู้อย่างทั่วถึง

10) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเน้นให้ผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อเพิ่มความมั่นใจในการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์และนำสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภคเกษตรอินทรีย์

11) สถาบันการศึกษา ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) เข้ามาบูรณาการร่วมในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ ช่องทางเหล่านี้ยังเป็นช่องทางในการค้าขายสินค้าผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ ซึ่งสามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่รวมทั้งเกษตรกรรุ่นใหม่

6.4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาประสิทธิภาพของกลยุทธ์การพัฒนากลุ่มอาชีพของเทศบาลตำบลหนองตาดในการสนับสนุนกลุ่มอาชีพเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นการต่อยอดการวิจัย การสร้างกลุ่มอาชีพในระยะแรกๆ ที่ดำเนินการไว้

2) การศึกษาค้นคว้านวัตกรรมพื้นบ้านที่สามารถช่วยให้เกษตรกรสามารถกำจัดวัชพืชและศัตรูพืชโดยไม่ต้องพาสารเคมีอย่างยั่งยืนเพื่อเป็นการส่งเสริมให้การทำเกษตรปลอดสารพิษดำเนินไปได้ดี เนื่องจากการกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช ยังเป็นปัญหาหลักของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษที่ไม่สามารถทำได้ครบร้อยเปอร์เซ็นต์

3) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการสร้างเครือข่ายผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้บริโภค ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองตาด

4) การศึกษาต่อยอดการสร้างระบบชุมชนรับรอง ที่สนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกร เป็นคนประเมินแปลงผักของสมาชิกในกลุ่มเอง ซึ่งผลการนำเสนอให้เกษตรกรทดลองทำจะบรรลุผลหรือไม่อย่างไร เป็นสิ่งที่ควรดำเนินการต่อไป